

latok alapján átdolgozza. Végül Bárczi Géza több részletmegjegyzésére válaszol a jelölt.

Soltész Katalin elvi jellegű megjegyzései nagyrészt egyeztek Bárczi Gézáéval. Ezekre ismételten nem tér ki, így elsősorban Soltész Katalin részletmegjegyzéseire válaszol, az esetek többségében elismerve az opponens kifogásainak jogos voltát.

Az elhangzott vita alapján a bíráló bizottság a következőket állapította meg: „Sebestyén Árpád értekezése mai névutórendszerünket dolgozza fel történeti háttérrel. A szerző megfelelő tájékozottsággal rendelkezik, a szakirodalmat kiválóan ismeri. Munkája a kutató módszerekben való jártasságról, jó elemző és összefoglaló képességről tesz tanúbizonyságot. Vizsgálatait gazdag, sokrétű anyagon a különböző stílusrétegeket is figyelembe véve végezte el, így eredményei megbízhatók, számos kérdésben gyarapítják a névutókról való ismereteinket, és a dolgozat általános vonatkozásban is tanulságokat nyújt”.

Mindezek alapján a bíráló bizottság *egyhangúlag* javasolta a Tudományos Minősítő Bizottságnak, hogy Sebestyén Árpádnak a nyelvészeti tudományok kandidátusa címet adja meg.

A vitát összefoglalta

Imre Samu

a bizottság titkára

VAJDA GYÖRGY MIHÁLY „TANULMÁNYOK A KLASSZIKUS NÉMET DRÁMAIRODALOM TÖRTÉNETE ÉS MŰFAJI KÉRDÉSEI KÖRÉBŐL” C. KANDIDÁTUSI ÉRTEKEZÉSÉNEK VITÁJA

Vajda György Mihály, a MTA Irodalomtörténeti Intézete osztályvezetőjének kandidátusi vitája 1961. június 22-én zajlott le a Magyar Tudományos Akadémián. Első opponense, *Bóka László* levelező tag kiemelte a dolgozatnak azt a sajátosságát, hogy nem monografikus jellegű, inkább tanulmány-gyűjteményazonos problémakörből; ezt a tudományos szoliditás győzelmének nevezte s iránymutatónak a hazánkban művelt idegen filológiák számára. A dolgozat tudományos megalapozottságának és ideológiai igényességének körvonalazása után kiemelte a Lessing esztétikájáról szóló fejezetet, kijelentve: „Ahogyan elhatárolja Lessing realizmus-fogalmát a XIX. századi polgári realizmus típus-elméletének fejlettebb fokától, ahogyan Lessing idejétmúltá szépség-eszményének mélyén, a példaszerűség követelményében, megleti az egészséges csírárt, amilyen gonddal mérlegeli a lessingi cselekményesség korhoz kötött és jövőbe mutató elemeit, ahogyan a cselekményesség idejétmúltá lessingi követelményéből átvezet Lessing realitás-humanitás korrelációjához, esztétikájának e sarkpontjához, az a jelenközpontú történeti elemzés mintaszerű példája”. Viszont hosszasan vitatkozik a jelölt egyik Goethe-kommentárjával, abban különösen Z. Werner és Calderon feltételezett kapcsolatával, valamint Goethe és Schiller drámáinak viszonyáról szóló fejtegetéseivel. A dolgozat számos fejezetét mintaszerűként értékeli, s különösen kiemeli, hogy minden problémánál jelen van a magyar irodalomtörténeti vonatkozás és ezt munkája organikus részévé tudja tenni. A dolgozat ténye s a jelölt módszerei egyaránt arról győzték meg opponensét, hogy a magyarországi

germanisztika kiemelkedőben van stagnáló állapotából; többek között ezért is ajánlja a kandidátusi fokozatra.

Másik opponense, *Gyergyai Albert* az irodalomtudomány doktora helytelenítette, hogy nem a téma egészét markolja meg dolgozatában a jelölt, csak annak egyes kérdéseit; számos stiláris észrevétele mellett némely fejezetet túlzottan iskolás modora miatt marasztal el, bár elismeri, hogy általában jól megírt, könnyen olvasható és érthető, ott is, ahol elvont fejtegetésekbe bocsátkozik. Majd fejezetről fejezetre megvizsgálja a dolgozatot, számos részlet-szépségére világít rá és számos részletével bocsátkozik vitába, s általában hiányolja, hogy a jelölt munkáját a címben kitűzött dráma területére korlátozza s kívánná, hogy azt egy összefoglaló, a német klasszika egész problematikáját tárgyaló fejezettel egészítse ki. Alapjában nem ért egyet azzal, hogy a jelölt a német klasszikus drámában a polgári mozzanatokot keresi és mutatja ki; bár ezek meglétét nem tagadja, azonban nem döntőnek, hanem másodlagosnak, járulékosnak állítja. Kiemeli a lessingi esztétikáról szóló fejezetet, mint egyik legsikerültebbet, de hibáztatja a francia kapcsolatok elnagyolt, nem eléggé kidolgozott voltát; ugyancsak kiemeli a „Kétféle Schillerről” szóló fejezetet, valamint a „Schiller esztétikai gondolkodásának fejlődéséről” szólót. Különös érdemének tudja be, hogy biztonsággal és könnyedén kezeli a hatalmas szakirodalmat, bár ez néha eredetisége gátjává is válik. Az egészet a magyarországi germanisztika, sőt általában a germanisztika jelentős gyarapodásának tartja, s ezért kandidátusi fokozatra javallja.

Vajda György Mihály válaszában megköszönve opponensei fáradságát, elmélyültségét és jóindulatát, számos észrevételüket elfogadta, különösen ami a Goethe-prológus fejezetet s a Goethe Itáliai utazásáról szólót illette. A „polgári tragédia” kifejezés körül egy félreértést tisztázott: Goethe Iphigeniáját ő „polgári szomorújátéknak” nevezi, mely a humanitásdráma előiskolája; a „polgári tragédia” kifejezését a német polgári osztály tragikus helyzetére vonatkoztatta. Ez nem von le abból, hogy valóban a polgári vonásokat keresi a klasszikus korszak drámaiban; ezt maguk a klasszikus német szerzők jogosítják. Tisztázza azt, hogy a „polgári” jelző ebben a korban alkalmazva még egyáltalán nem pejoratív jellegű: ekkor a feltörő osztály a polgárság volt. Különösebb figyelmet szentelt a másod- és harmadrendű szerzőknek, mert ezek jelzik a közízlést, az olvasói ízlés-szintet; ezeken át látszik, mily kevésbé értette saját kora Goethét és Schillert. A részletkérdésekben adott tanácsokat és helyesbítéseket szinte kivétel nélkül elfogadta.

Az opponensi vélemények s a jelölt válaszána elhangzása utáni vitát *Mályuszné Császár Edit* nyitotta meg, aki a dolgozathoz magyar vonatkozású színháztörténeti szempontból szólt hozzá. Az egykorú magyar műsorokban való tájékozódás segédeszközeinek tisztázása után Gombos Imre „Esküvés”-éről állapította meg, hogy a maga korában nem volt érdemtelen mű. Megvilágította, hogy a Habsburg-birodalomban Mária Terézia korától kezdve tilos volt papi személyt a színpadon szerepeltetni: ezért írják át más nemzetek drámaiban a szereplőket más foglalkozására fordításkor. A dolgozathoz kiemeli a Kotzebue-ról szóló részt, mint egyik legkitűnőbbet. Számos, az egykorú cenzúra-viszonyokkal és hazai előadásokkal kapcsolatos kérdést, kronológiai problémát tisztázott.

A bizottság elnöke, *Turóczi-Trostler József* akadémikus hozzászólásában kiemelte, mily nagyra értékeli a jelöltet és dolgozatát. Majd azt kívánta, hogy a humanizmus és humanitás fogalmait jobban meg kell különböztetni egymás-

tól; tisztázni kellene Schiller és a forradalom viszonyát: egyáltalán, élesebb határt kell húzni a forradalmasító és a forradalmi között. Az antikvitás határában is nagyobb árnyalatosság kifejezését kérte: a goethei átalakítja a tudatot, míg a schilleri pátoszt követel. A kettő drámai nyelve is gyökeresen különbözik egymástól. Ezután számos, a hatáskutatás körébe vágó kisebb filológiai adattal gazdagította a jelenlevők ismereteit.

Vajda György Mihály a felszólalásokra válaszul megköszönte a ténybeli tájékoztatásokat, kiigazításokat. Turóczi-Trostler akadémikusnak adott válaszában Katona Bánk Bánját schilleri típusú drámának mondta, mely a történeti dráma magyar meghonosításának csúcsán áll. Egyben ígérte, hogy amennyiben módja nyílik rá, még ki fogja egészíteni munkáját a klasszikusok drámai nyelvével foglalkozó fejezettel.

A vita lezajlása után a bizottság (*Turóczi-Trostler József* akadémikus elnök, *Nagy Péter* kandidátus titkár, *Klaniczay Tibor* doktor, *Komlós Aladár* doktor, *Juhász né Hajdu Helga* kandidátus, *Mályuszné Császár Edit* kandidátus, *Pukánszky né Kádár Jolán* kandidátus) túlnyomó szótöbbséggel a következő határozatot hozta: „A dolgozat felveti a német klasszikus dramaturgia legfontosabb problémáit s ezek közül számosat megold. Marxista bírálattal illeti a nyugati polgári irodalomtudomány eredményeit, s a német klasszikus dráma problémái felől kitekint a mai dramaturgia kérdéseire. Egyik erénye, hogy a felvetett nehéz és bonyolult kérdéseket világosan tárja fel és boncolja. Az irodalomtörténeti kérdéseket esztétikai igényességgel tárgyalja. Helyenként azonban meghatározásai nem elég következetesek és élesek; s ezért terminológia-használata nem mindig egyértelmű. A német klasszicizmus problematikájának kibontásánál nem elég széles világirodalmi alapból indul ki, s ezért a kérdéseket némelykor túlságosan leegyszerűsíti” — a jelöltet egyben a kandidátusi fokozatra javasolva.

A vitát összefoglalta

Nagy Péter

a bizottság titkára

KOVÁCS FERENC „A MAGYAR JOGI TERMINOLÓGIA KIALAKULÁSA” C. KANDIDÁTUSI ÉRTEKEZÉSÉNEK VITÁJA

A Tudományos Minősítő Bizottság 1961. december 12-én tartotta a címben megnevezett kandidátusi értekezés vitáját. A vita levezetésére kiküldött bizottság elnöke *Kniezsa István* akadémikus volt; a bizottság titkára *Imre Samu* kandidátus; a bizottság tagjai: *Csizmadia Andor*, *Herman József*, *Horváth Pál*, *Tompa József* kandidátusok.

Elsőnek *Balázs János*, a nyelvészeti tudományok kandidátusa olvassa fel opponensi véleményét. Bevezetőül rámutat az opponens arra, hogy a külföldi nyelvészeti szakirodalomban az utóbbi időkben egyre nagyobb figyelem fordul a jelentéstan egy újabb iránya, az onomasziológia, vagyis a jelöléstan felé, majd röviden vázolja ennek az irányzatnak a módszertani elveit. Kifejti, hogy Kovács Ferenc ezeket a módszereket jól ismeri, de nem veszi át őket mechanikusan, hanem kitűnő érzékkel alkalmazza hazai viszonyainkra, felhasználva a történettudomány, az irodalomtörténet, a jogtudomány, sőt a magyar és a nemzetközi folklór eredményeit is. Véleménye szerint feltétlenül